

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ : การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม-วัฒนธรรม-เศรษฐกิจของภาคเหนือตอนบนกับการดำเนินงานการศึกษาอกระบบ

ชื่อผู้เขียน : น.ส.ศิริลักษณ์ ตนะวิไชย

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต : สาขาวิชาการศึกษาอกระบบ

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ :

ผศ.ดร. ชูเกียรติ ลีสวรรณ์	ประธานกรรมการ
ผศ. ยงยุทธ เปลี่ยนผดุง	กรรมการ
อาจารย์ เอนก นาคะบุตร	กรรมการ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งที่จะให้ได้ข้อมูลเพื่อการวางแผนการดำเนินงานการศึกษาอกระบบให้เหมาะสม และสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภาคเหนือตอนบนในขนาดถึงกำหนดวัตถุประสงค์ไว้เพื่อศึกษาแนวโน้มกระบวนการและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาในภาคเหนือตอนบน และเพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจกับการดำเนินงานการศึกษาอกระบบในพื้นที่ การวิจัยนี้ครอบคลุมในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัดได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน แม่ฮ่องสอน พะเยา แพร่ และน่าน

ผลการศึกษาพบว่าแต่เดิมพื้นที่ภาคเหนือตอนบนเป็นสังคมเกษตรกรรมมีวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตของประชาชนเป็นเฉพาะที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากนโยบายการพัฒนาประเทศ กระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรมและการศึกษาในพื้นที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาส่วนหนึ่งจะเป็นผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงภายในระบบการศึกษาเองก็ส่งผลกระทบต่อทิศทางและการเปลี่ยนแปลงด้านอื่นด้วย การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจกับระบบการศึกษาได้มีผลกระทบต่อกันอยู่ตลอดเวลา

จากข้อมูลการเปลี่ยนแปลงในระดับมหภาคในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนได้นำไปสู่การคัดเลือกพื้นที่เพื่อศึกษาเฉพาะ ได้แก่ชุมชนที่อยู่ใกล้นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมใกล้หมู่บ้าน ผลการศึกษาในระดับจุลภาคพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการศึกษาในชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในทุกด้าน ภาพของการเปลี่ยนแปลงแสดงถึงความเชื่อมโยงได้อย่างชัดเจน สังคม วัฒนธรรมและค่านิยมของประชาชนเปลี่ยนเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ประชาชนเล็กประกอบอาชีพเกษตรกรรมหันมาทำงานรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมและค้าขาย รายได้ของประชาชนที่เคยขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตรเปลี่ยนเป็นรายได้จากการรับจ้างหรือธุรกิจขายอาหารและบริการหอพัก มีบุคคลจากภายนอกอพยพเข้ามาทำงานในชุมชนมากขึ้น / ค่านิยมที่มีต่ออาชีพเปลี่ยนไปทำให้ค่านิยมที่มีต่อการศึกษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ประชาชนมุ่งเรียนเพื่อให้ได้วุฒิสูงขึ้น / การศึกษานอกระบบในพื้นที่ได้มีการปรับตัวตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเน้นการสอนทางไกลทางไปรษณีย์เพื่อการสอบเทียบวุฒิที่สูงขึ้น

✕ จากการสังเคราะห์ข้อมูลระดับมหภาคและข้อมูลระดับจุลภาคสรุปว่า การดำเนินงานการศึกษาในภาคเหนือตอนบนในอนาคตมีแนวโน้มมุ่งที่จะตอบสนองความต้องการกำลังคนในระดับกลางตามนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมส่งออก การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร การศึกษาภาคบังคับจะขยายเพิ่มอย่างทั่วถึง เพื่อ เพิ่มศักยภาพของประชาชนให้สูงขึ้นและให้มีคุณภาพมากขึ้น สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในภาคเหนือตอนบนมุ่งผลิตกำลังคนตามความต้องการของอุตสาหกรรมสมัยใหม่มากขึ้น การศึกษานอกระบบมุ่งให้ความรู้ในอาชีพใหม่ ๆ การพัฒนาแรงงานในสถานประกอบการและการสร้างคนระดับกลางจากชนบทให้เป็นแรงงานฝีมือที่เหมาะสมกับภาคการผลิตสมัยใหม่ หน่วยงานธุรกิจเอกชนจะมีบทบาทในการให้การศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานประกอบการ อย่างไรก็ตามการดำเนินงานการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานอาจทำให้เกิดความไม่สมดุลของการจัดการศึกษาในช่วงต่อไปได้ หากการวางแผนการศึกษาไม่ได้คำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงที่จะมีต่อไปในอนาคต นอกจากนั้นการวางแผนการศึกษาในภาคเหนือตอนบนควรได้สอดแทรกแนวความคิดของการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีล้านนาที่เป็นเอกลักษณ์ รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภาคเหนือและแก้ไขปัญหาใหม่ๆที่เกิดขึ้นด้วย

Thesis Title : Socio-Economic-Cultural Changes in Upper Northern
Region and Nonformal Education

Author : Ms.Siriluck Tanawichai

M.Ed. : Nonformal Education

Examining Committee :

Assist.Prof. Dr.Chukiat Leesuan Chairman

Assist.Prof. Yongyudh Plianpadung Member

Mr. Anak Nakabutr Member

ABSTRACT

This study aims at providing data for the planning of non-formal education, so that it becomes appropriate and congruent with the directions of community development as well as human resources development in the upper northern region, in the future. Therefore, the objectives of the study are: 1) to study the trends, processes, and impact of changes resulted from development efforts in this part of the region; and 2) to study the interaction between social, cultural, and economic changes, and the implementation of non-formal education in this part of the region. The study covers 8 provinces in the upper northern region, i.e., Chiang Mai, Chiang Rai, Lampang, Lamphoon, Mae Hongson, Payao, Prae, and Nan.

Research findings reveal that, originally, communities in the upper northern region were agriculture-based societies, with specific culture, tradition, and way of life which were distinct from other regions. Nowadays, however, changes occur rapidly, thanks to national

development policies. The process of economic, socio-cultural, and education changes also occurs as rapidly as development itself. As for changes in the education system, these are partly affected by changes in the socio-economic and cultural spheres. At the same time, changes within the education system itself also have impact on the directions of changes in other spheres. As a matter of fact, social, cultural, and economic changes always have impact on the education system, and vice versa.

Based on data related to changes at the macro-level in the upper-northern region, the study focuses on a specific community for micro-level investigation. The community selected for this purpose is the community near the northern-region industrial estate, where changes occur very rapidly due to the establishment of that industrial estate. This micro-level study reveals that social, cultural, economic, and education changes in the community always interact with, and have impact on, one another in every way. A description of the changes that have occurred clearly demonstrates the pattern of interaction. In the community, the villagers' society, culture, and values have become more urbanized. The villagers have turned away from agricultural practices, and instead entered the factories or the trade. Income which used to be generated by the selling of agricultural produce now comes from paid labour, food-selling business, or dormitory rental service. More strangers migrate into the community. Values towards occupations have changed, resulting in changes in education and local culture-related values. Villagers now want to continue their education, so as to upgrade their qualifications. The implementation of non-formal education in the community has also been refocussed, with a new emphasis on the provision of distance education which offers an opportunity for equivalency examinations.

The integration of macro-level and micro-level data suggests that the provision of education services in the upper-northern region has a tendency to respond to the need for middle-level human resources, which is in accordance with the national policies on export, tourism, and agricultural products processing industries. Compulsory education will be expanded until complete coverage is achieved, in the effort to promote the potentials as well as the quality of the people. Higher education institutes in the upper northern region are aiming at producing the manpower needed by modern industries. Non-formal education, on the other hand, aims at providing skills and training for new occupations, skills development in the workplace, and the transformation of middle-level labourforce from rural areas into skilled labourforce needed by the modern production sector. Private businesses will play a more active role in the provision of education programmes and activities, especially in the workplace.

However, to provide education programmes and activities just to serve the needs of the labour market alone may lead to an imbalance in the implementation of education services later on in the future, if no consideration is made of potential future changes. In addition, the planning of education programmes and activities in the upper-northern region should also integrate such concepts and ideas as the preservation of northern culture, tradition, and identity, as well as the conservation of nature and the environment in the region. Besides, attention should also be directed to the solution of newly emerging problems.